

לבריאות והצלחת

שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא

פתחיה בן יאיר וחנה. חגית בת שמואל ומרים

וילדיהם דרור הלל ואשר יש'

עודד בן שמואל ומרים. מעין בת אפרים ואורלי

וילדיהם ידידיה רננה שירה אמונה

רועי בן משה ושרה. תמר בת שמואל ומרים

לרפואת חיים שמואל בן סימה

לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה

לעילוי נשמת

אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

לעילוי נשמת

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

לתרומות והנצחות:

הורביץ. בנק פאגי (52). סניף 183. חשבון 654248

[לתרומה בפייפל](#)

דף ס"א

עוף הבא בסימן אחד

עשרים וארבעה עופות נזכרו בתורה בפירוש שהם טמאים. עשרים מהם יש בהם שלושה סימני טהרה וסימן טומאה אחד. אחד מהם, והוא עורב, יש בו שני סימני טהרה ושני סימני טומאה. שנים מהם, פרס ועזניה, יש בהם שלושה סימני טומאה, וסימן טהרה אחד [בכל אחד מהם סימן טהרה אחר]. ואחד, נשר, יש בו ארבעה סימני טומאה, בלא סימן טהרה.

וכנגדם מבואר בתורה שתורים ובני יונה טהורים, שהם קרבים למזבח, ויש בהם ארבעה סימני טהרה, בלא שום סימן טומאה.

עשרים עופות טמאים	1	סימני טומאה	3	סימני טהרה
עורב	2		2	
פרס ועזניה	3		1	
נשר	4		0	
תורים ובני יונה	0		4	

ורבי חייא שנה ברייתא, בה מבואר, שמכל שאר עופות שבעולם שאינם מפורשים בתורה, כל עוף שיש בו אפילו סימן אחד של טהרה, הרי זה טהור, לפי שאינו דומה לנשר. שהנשר יש בו ארבעה סימני טומאה, ואין בו שום סימן טהרה, וכתבה תורה שהוא טמא, לומר שדווקא כשיש לעוף ארבעה סימני טומאה בלא סימן טהרה, הוא טמא, וכל שאינו כמותו, ואין בו ארבעה סימני טומאה בלא סימן טהרה, הרי זה טהור. ובתנאי שאינו מאותם עשרים וארבעה עופות טמאים הכתובים בתורה בפירוש, שהם טמאים אף על פי שיש להם חלק מסימני הטהרה, ולכן נתפרשו בתורה להוציאם מהכלל.

ואין לומר לאידך גיסא, אדרבה, דווקא עוף שיש בו ארבעה סימנים של טהרה, הוא טהור, שרק כך הוא דומה לתורים ובני יונה המפורשים בתורה לטהרה.

והסיבה שאין לומר כן, כי אם היה הדבר כך, שרק עוף שיש לו ארבעה סימני טהרה הוא טהור, לא היתה צריכה תורה לפרט עשרים וארבעה עופות טמאים, שכן כולם אין בהם ארבעה סימני טהרה.

אבל עכשיו שאנו לומדים דין שאר עופות מנשר, שאין בו שום סימן טהרה, מובן למה פירטה תורה שאר עשרים ושלושה עופות טמאים, כי אם לא היה נכתב בפירוש שהם טמאים, כנגד הכלל המטהר עוף שיש בו אפילו סימן טהרה אחד, היינו מטהרים אותם, וכדי להוציאם מהכלל, נמנו בפירוש, לומר שהם טמאים, אף על פי שיש בהם סימני טהרה.

ובזה כבר ידעתו שתורים ובני יונה עופות טהורים, שכן יש בהם סימני טהרה, ומה שנתפרשו בתורה, לא ללמד שהם טהורים, אלא לומר שהם לבדם ראויים להקרבה למזבח.

דף ס"ב

בא לפניו עוף שיש בו סימן טהרה אחד

אמר רב נחמן, מי שבקי בעופות הנזכרים בתורה, ומכיר את הפרס והעזניה, ויודע מי מהם קרוי פרס, ומי מהם קרוי עזניה, ובא לפניו עוף אחר שיש בו סימן טהרה אחד, ואינו דומה לפרס ולעזניה, כיון שברור לו שאין זה לא פרס ולא עזניה ולא מינם, ומאחר שהם העופות היחידים בעלי סימן טהרה אחד שהם טמאים, אותו עוף שבא לפניו טהור הוא. ואם אינו בקי, ואינו מכיר את הפרס והעזניה, ובא לפניו עוף שיש בו סימן טהרה אחד, עליו לחשוש שמא הוא פרס או עזניה, ואסור לו לאכלו.

ואמימר לא קיבל דברי רב נחמן, ואמר, שההלכה היא, שגם מי שאינו בקי בעופות הכתובים בתורה, ואינו מכיר את הפרס והעזניה, אם מצא עוף שיש בו סימן טהרה אחד, הרי זה טהור, ואין לחוש שהוא פרס או עזניה, כי עופות אלו לא ימצאו במקומות יישוב. ומכל מקום כל זה, כשאותו עוף אינו דורס.

בא לפניו עוף שיש בו שני סימני טהרה

אמר רב נחמן, מי שבקי בעופות הנזכרים בתורה, ומכיר את העורב למיניו השונים, ובא לפניו עוף אחר שיש בו שני סימני טהרה, ואינו דומה למיני עורב, כיון שברור לו שאין זה מין עורב, ומאחר שהעורב למיניו השונים הם העופות היחידים בעלי שני סימני טהרה שהם טמאים, אותו עוף שבא לפניו טהור הוא. ואם אינו בקי, ואינו מכיר את מיני העורב, ובא לפניו עוף שיש בו שני סימני טהרה, עליו לחשוש שמא הוא מין עורב, ואסור לו לאכלו.

מין עורב

בכלל העופות הטמאים נאמר, "את פל ערב למינו",

ומבואר בזה שיש עופות נוספים הנחשבים מן עורב, שהם

טמאים כמו עורב, ונחלקו חכמים מה הם.

לדעת רבי אליעזר, העוף הנחשב מין עורב הוא **זרזיר**, שהזרזיר גם כן יש בו שני סימני טהרה כמו עורב. אך אמרו לו לרבי אליעזר, והלא אנשי כפר תמרתא שביהודה היו אוכלים אותו, מפני שיש לו זפק, כלומר אמנם יש בו שני סימני טהרה כמו עורב, אך אינם שווים שהזרזיר אחד מסימני טהרה שלו שיש לו זפק והעורב יש לו שני סימני טהרה אחרים. אמר להם רבי אליעזר, אף הן עתידין ליתן את הדין, שמכל מקום מין עורב הוא, שלכן הוא רגיל לשכון עם העורבים, וכן אמר רבי אליעזר, לא על חנם זרזיר הולך אצל עורב, אלא מפני שהוא מינו.

ויש אומרים שלדעת רבי אליעזר, העוף הנחשב מין עורב הוא **סנונית לבנה**, שהסנונית הלבנה גם כן יש בה שני סימני טהרה כמו עורב. אך אמרו לו לרבי אליעזר, והלא אנשי גליל העליון אוכלים אותו, מפני שקרקבנו נקלף, כלומר אמנם יש בו שני סימני טהרה כמו עורב, אך אינם שווים, שהסנונית אחד מסימני טהרה שלה שקרקבנה נקלף, והעורב יש לו שני סימני טהרה אחרים. אמר להם רבי אליעזר, אף הן עתידין ליתן את הדין, שמכל מקום מין עורב הוא.

וכתבו התוס', שמתוך הדברים האלו נראה, ששני סימני טהרה שיש בעורב הם, שאינו דורס ואוכל, ויש לו אצבע יתירה, שכן אין בו את הסימנים הללו שנזכרו כאן זפק וקרקבנו נקלף.

עוף המסרט לטהרת מצורע

לדברי רב יהודה, עוף הנקרא עוף המסרט **טהור הוא**, **וכשר לטהרת מצורע**, שהוא צפור האמור בתורה. ואין זה כדברי הכל, אלא **כדעת חכמים בלבד**, כי עוף זה הוא סנונית לבנה שנחלקו בה רבי אליעזר וחכמים, **ולדעת רבי אליעזר מין עורב היא, וטמאה**.

ולדברי אמימר ללשון ראשון, הכל מודים שסנונית שכרסה **לבן טהורה היא**, **וכשרה לטהרת המצורע, ורבי אליעזר אסר** רק סנונית **שכריסה ירוק**, שהיא לבדה סנונית לבנה מין עורב לדעתו, וקרויה סנונית לבנה כי היא לבנה לעומת אותן הדרות בבתים שהן שחורות לגמרי, **והלכה כרבי אליעזר**.

ולדברי אמימר כפי משנאם מר זוטרא, הכל מודים שסנונית שכרסה **ירוק טמאה היא**, **ופסולה לטהרת המצורע, וחכמים התירו** רק סנונית **שכריסה לבן, והלכה כחכמים**.

מיני תורים ובני יונה

כבר נתבאר שתורים ובני יונה ראויים למזבח לקרבנות מסוימים. אך יש חילוק ביניהם, היונים כשרים רק בקטנותם, שבכל מקום נזכרו בשם בני יונה, כלומר קטנים. והתורים כשרים רק בבגרותם, שבכל מקום נזכרו בשם תורים.

ואמר רחבה משמו של רב יהודה רבו, שהעוף הנקרא **תסיל, מין יונה הוא**, ולפיכך כשר למזבח בעודו קטן ופסול אחר שגדל. ועופות הקרויים **אציפי**, וכן עופות הקרויים **תורים של רחבה, שניהם מין תורים הם**, ולפיכך כשרים למזבח אחר שגדלו ופסולים בקטנותם.

מי חטאת ששתה מהם עוף

מי שנטמא במת, טהרתו בטבילה, אחרי הזאת מי חטאת ביום שלישי וביום השביעי. ומי חטאת הם מים שנתנו בהם אפר פרה אדומה. וכלל בידינו, שמים שנעשית בהם מלאכה, פסולים להיות מי חטאת.

ושנינו בברייתא, שמים ששתו מהם עופות, **פסולים** למי חטאת, כי העוף מעלה מן המים במקור שלו, וחלק מהמים חוזרים ונופלים לכלי, ומים אלו שהיו בפי העוף, נחשבים כמים שנעשו בהם מלאכה, וכשחוזרים לכלי, יש בו מים שנעשו בהם מלאכה. **יוצאים מן הכלל יונים, שאם שתו מהמים, אין המים נפסלים בכך**, משום שהיונה מוצצת את המים, ואינה חוזרת ומפילה ממה שמעלה בפיה.

ורב דניאל בר רב קטינא הקשה מהדין הזה על המבואר לעיל, שתסיל מין יונה הוא, שכן בברייתא הנ"ל מבואר שרק יונה יוצאת מכלל שאר עופות, שהיא לבדה מוצצת את המים ואינם נפסלים על ידה, ואם תסיל מין יונה הוא, היה לברייתא לומר שגם תסיל דינו כן.

ותירץ רבי זירא, שאמנם תסיל מין יונה הוא, וגם הוא מוצץ מים כמו יונה, והסיבה שהמים נפסלים בשתייתו, לא מפני שאינו מוצץ, אלא מפני שאחר כן הוא מקיא מהמים שמצץ, ובזה הוא שונה מיונה, אך אין זה שינוי המחשיבו מין אחר. ומכל מקום, מאחר שהתסיל מקיא מהמים שמצץ, המים שבכלי נפסלים מפני הקיאה המעורבת בהם, שהם נידונים כרוק ולא כמים. אי"נ המים נחשבים כמים שנעשית בהם מלאכה.

שם לוואי

אמר רב יהודה תורים הנקראים תורי צוצייני, [ובארמית כופשני צוצייני], אף על פי שאינם קרויים "תורים" סתם, אלא תורי צוצייני [=על שם מקומן], כשרים הם למזבח, והכוונה לתורים המצויים ברחבה.

והקשו על דבריו, מהדין האמור לעניין הזאת מי חטאת, שנאמר בתורה לצורך ההזאה "וְלָקַח אֶזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם כו" (במדבר י"ט י"ח), ודרשו חכמים, "אֶזוֹב" הנקרא בלא תוספת, ולא "אזוב יון", ולא "אזוב כוחלי", ולא "אזוב רומי", ולא "אזוב מדברי", ולא כל אזוב שיש לו שם לווי. ואם כן, כשאמרה תורה דבר מסוים בסתם, אין הכוונה לדבר בעל אותו שם עם תוספת, וכמו כן כשאמרה תורה להקריב תורים, לא נוכל להקריב תורי צוצייני.

ותירץ על זה אביי, שכל אותם אזובים בעלי שם לוואי, פסולים, משום שבזמן מתן תורה כבר היו קרויים כן, ומתוך כך שנאמר באותו זמן להביא "אזוב" סתם, אינם בכלל אזוב סתם האמור בתורה. אבל תורי צוצייני, בזמן מתן תורה היו קרויים "תורים" סתם, ורק אחר זמן נשתנו להיות נקראים צוצייני, על שם מקומם, ואם כן כשאמרה תורה "תורים", נתכוונה גם לתורים הללו, שבאותו זמן היו קרויים "תורים" סתם.

ורבא תירץ, שתורי צוצייני אין להם שם לוואי כלל, שכן במקומם קוראים להם תורים סתם, ורק בשאר מקומות העלו להם שם לוואי, על שם מקומם, ואין זה חלק משמם כלל.

מיני כרזי

אמר רב יהודה, אותם חגבים [=כרזי" בארמית], המצויים בין הסרפדים [=חילפי בארמית"], מותרים באכילה. ואותם המצויים בין הכרובים, אסורים באכילה.

ואמר רבינא, שאותם המצויים בין הכרובים, לא מחמת הספק אסורים באכילה, אלא בוודאי, ולכן האוכל אותם לוקה, משום שעבר על איסור אכילת שרץ העוף.

צרדא וברדא

שני מינים קרובים יש, אחד קרוי צרדא, ואחד קרוי ברדא. ואמר רב יהודה, צרדא מותר באכילה, וברדא אסור באכילה, וסימן לדבר שלא תחליף ביניהם, "ברדא" כמו "בר דה" [=חוץ ממנו"], כלומר סור מעליו.

שמונה ספיקות

אמר רב אסי שמונה עופות ספק אצלנו אם הם טמאים או טהורים ואלו הם: (א) חובא. (ב) חוגא. (ג) סוגא. (ד) הרנוגא. (ה) תושלמי. (ו) מרדא. (ז) כוחילנא. (ח) בר נפחא.

והסיבה שהן ספיקות, כי יש בהן סימן טהרה אחד בספק, והוא, שקורקבן נקלף. שכן עופות טהורים קרקבן נקלף ביד [או כמות שהוא, או אחר שירפה בשמש]. ועופות טמאים אין קורקבן נקלף כלל. ושמונה עופות אלו, קורקבן נקלף בסכין ולא ביד.

נקלף ביד אחר חימום השמש

נתבאר שאחד מסימני הטהרה שיהיה הקורקבן נקלף ביד. ומבואר, שלא רק כשהוא נקלף ביד כמות שהוא אחר שחיטה, הדבר נחשב סימן טהרה, אלא גם אם נקלף ביד רק אחרי שמתחמם בשמש.

וכן היה בבן אווז שהיה בביתו של שמואל, שלא היה קורקבנו נקלף, והניחוהו בשמש, וכיון שנעשה הקרקבן רפוי בשמש, נקלף ביד.

תרנגול ותרנגולת של אגם

לדברי אביי, תרנגולא דאגמא [=תרנגול של אגם], הוא "מרדא" הנזכר לעיל בין שמונה ספיקות, ואסור באכילה.

ולדברי רב פפא, אמנם תרנגולא דאגמא [=תרנגול של אגם] אסור, אבל תרנגולתא דאגמא [=תרנגולת של אגם] מותרת. וסימן לדבר, שלא תחליף ביניהם, שדומה דינם לדין הידוע לעניין בני עמון, "לא יבא עמוני ... בקהל ה'" (דברים כ"ג ד'), עמוני אסור, ולא עמונית.

ומרימר דרש שגם תרנגולתא דאגמא אסורה, והסיבה לכך כי חכמים בדקו ומצאו שהיא דורסת, וזו היא גירותא הנזכרת בדף ק"ט שהיא אסורה.

וכתב רש"י, מתוך שאין אנו בקיאים בהם, נראה לי דעוף הבא לפנינו, יש לומר שמא ידרוס, דהא הך תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין בטהורה, ולאחר זמן ראוה שדורסת, ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת, עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור, ושלא מסרו לנו, יש לחוש, ובמסורת יש לנו לסמוך.

מיני אנדרפטא

שני מיני עופות יש, ששמותם דומים, ודינם שונה. אחד נקרא "שבור אנדרפטא", ואחד נקרא "פירוז אנדרפטא". ואמר רב, שהעוף הנקרא "שבור אנדרפטא", מותר באכילה. והעוף הנקרא "פירוז אנדרפטא", אסור באכילה. וסימן לדבר שלא תחליף ביניהם, אדם שהיה מוחזק בזמנם כרשע, ששמו "פירוז" כשם העוף האסור.

בוניא ופרוא

שני מיני עופות יש אחד נקרא "בוניא" ואחד נקרא "פרוא". ואמר רב הונא, "בוניא" מותר באכילה, "פרוא", אסור באכילה. וסימן לדבר שלא תחליף ביניהם, מכשף אחד ששמו "פרואה", כשם העוף האסור.

"מרדו זגיד ואכיל" ו"סגיד ואכיל"

שני מיני עופות יש, ששמותם דומים, ודינם שונה. אחד נקרא "מרדו זגיד ואכיל", ואחד נקרא "סגיד ואכיל". ואמר רב פפא, שהעוף הנקרא "מרדו זגיד ואכיל", מותר באכילה. והעוף הנקרא "סגיד ואכיל", אסור באכילה. וסימן לדבר שלא תחליף ביניהם, "סגיד" לשון השתחוואה, ונאמר "כי לא תשתחוה לאל אחר כי ה' קנא שְׁמוֹ אֶל קְנָא הוּא" (שמות ל"ד י"ד), כלומר "סגיד" אסור.

עופות של יין

אמר שמואל, העוף הנקרא "שתיא חמרא" [=שותה יין], אסור באכילה, וסימן לדבר, שלא תשכח דין זה, הדין האמור בכהנים, "שתויי יין פסולין לעבודה".

ואמר שמואל, העוף הנקרא "מזגא חמרא" [=מוזג יין], אסור באכילה. והעוף הנקרא "בת מזגא חמרא" [=בת מוזג יין], מותר באכילה. וסימן לדבר, שלא תחליף ביניהם, ההלכה "יפה כח הבן מכח האב", כך זה ששמו "בת מזגא חמרא", עדיף על זה ששמו "מזגא חמרא".

דף ס"ג

שקיטנא

יש שלושה מיני עופות הקרויים "שקיטנא" אחד מהם גופו ירוק ושוקיו ארוכות. והשנים האחרים, גופם אדום, אחד מהם שוקיו ארוכות, ואחד מהם שוקיו קצרות. ורב יהודה לימד מה דינם.

זה שגופו אדום ושוקיו ארוכות, מותר באכילה, וסימן לזכור זאת, שהוא דומה לעוף כשר הנקרא מורזמא שגם הוא אדם ושוקיו ארוכות.

וזה ששוקיו קצרות, אסור באכילה, וסימן לזכור זאת, שהוא דומה לננס, הנחשב מום בכהנים, ופוסל לעבודה.

וזה ששוקיו ארוכות וגופו ירוק, הוא אסור באכילה, וסימן לזכור זאת, הדין האמור במעי בהמה שנחמרו, שאם נעשו ירוקים, הבהמה טרפה.

השֶׁלֶךְ

השלך הוא אחד מהעופות הטמאים. וביאר רב יהודה, שהשלך הוא העוף הידוע להם, שהיה שולה דגים מן הים. ופירש רש"י, שזהו עורב המים.

הדוכיפת

הדוכיפת הוא אחד מהעופות הטמאים. וביאר רב יהודה, שהדוכיפת הוא העוף שהודו כפות, כלומר כרבולתו עבה, ודומה כמי שכפולה ותוך הראש, וכפותה שם. ופירש רש"י, שהוא עוף גדול כתרנגול.

וכן שנינו בברייתא, "דוכיפת", שהודו כפות. וזהו שהביא שמיר לבית המקדש [כמבואר במסכת גיטין]. ופירש רש"י, שתרגום של דוכיפת הוא נגר טורא, כלומר תרנגול הבר.

[תהילים ל"ו ז'] צְדָקְתְּךָ כְּהַרְרֵי אֵל מְשֻׁפָּטָךָ תְּהוֹם רַבָּה אָדָם וּבְהֶמָּה תוֹשִׁיעַ ה'.

צְדָקְתְּךָ כְּהַרְרֵי אֵל מְשֻׁפָּטָךָ תְּהוֹם רַבָּה

רבי יוחנן, כשהיה רואה שֶׁלֶךְ, היה אומר את הכתוב, "מְשֻׁפָּטָךָ תְּהוֹם רַבָּה", שברא הקב"ה שֶׁלֶךְ לשפוט ולהמית בו את דגת הים, אותם שהגיע זמנם למות. וכשהיה רואה נמלה היה אומר את הכתוב, "צְדָקְתְּךָ כְּהַרְרֵי אֵל", שאפילו נמלה קטנה יש לה חיות כבעל חיים גדול.

לקני ושקנאי בטני ובטנאי

שני זוגות של מיני עופות יש, ששמותיהם קרובים, (א) לקני ושקנאי. (ב) בטני ובטנאי.

ואמר אמימר, הראשון שבכל זוג, כלומר **לקני ובטני**, עופות כשרים הם, שאין לטעות בהם, ולכן **מותרים** הם באכילה **בכל מקום**.

והשני שבכל זוג, כלומר **שקנאי ובטנאי**, גם כן עופות כשרים הם, אך מאחר שדומים הם לפרס ולעזניה, כל מקום שמצויים פרס ועזניה, אין אוכלים גם את השקנאי והבטנאי, שלא יחליפו בינם לאסורים. ושאר **מקומות**, שאין **פרס ועזניה מצויים** בהם, השקנאי והבטנאי **מותרים** באכילה.

קואי וקקואי קקואתא

שלושה מיני עופות יש ששמותיהם דומים קואי וקקואי קקואתא. ואמר **אביי**, השנים הראשונים, **קואי וקקואי**, עופות טמאים הם **ואסורים** באכילה. והעוף השלישי **קקואתא**, עוף טהור הוא **ומותר** באכילה. **ובארץ ישראל אמרו**, שגם העוף **קקואתא** עוף טמא, הוא **ואסור באכילה**, והיו מלקים את האוכלו.

תנשמת

בשני מקומות נזכרת "תנשמת" בתורה, בין העופות האסורים באכילה נאמר "וְאֵת הַתְּנַשְׁמֹת", וכן בין השרצים הטמאים נאמר, "וְיָזָה לָכֶם הַסָּמָא בְּשָׂרָךְ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ הַחֹלֵד וְהַעֲכָר וְהַצֵּב לְמִינֵהוּ. וְהָאֲנָקָה וְהַפֶּתַח וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט וְהַתְּנַשְׁמֹת" (ויקרא י"א כ"ט-ל').

ושנינו בברייתא, שתנשמת האמורה בין העופות האסורים, היא "באות" שבעופות [פירש רש"י, עוף הצועק בלילה]. ותנשמת האמורה בשרצים, היא "באות" שבשרצים. [ונמצא ששם "תנשמת" בלשון הקודש הוא "באות" בלשון הגמרא. וכשם שבלשון תורה יש שני מיני "תנשמת", כך בלשון הגמרא יש שני מיני "באות"]. ואין לומר חילוף הדברים, כי כן התורה נדרשת, דבר הלמד מעניינו, התנשמת האמורה בין העופות היא עוף, והתנשמת האמורה בין השרצים היא שרץ.

והוסיף אביי וביאר, שתנשמת שהיא באות שבעופות הוא קיפוף, [י"מ שהכוונה לעטלף]. ותנשמת שהיא באות שבשרצים הוא קורפדאי [י"מ שהכוונה לחפרפרת].

"וְאֵת הַקָּאָת וְאֵת הָרְחִים"

בין העופות הטמאים נכתב, "וְאֵת הַקָּאָת וְאֵת הָרְחִים".

ואמר רב יהודה, "הקָאָת" זו הקוק, "הָרָחֵם" זו שרקרק.

ואמר רבי יוחנן, למה נקרא שמו רחם? כיון שבא רחם, באו רחמים [=מטר] לעולם.

וביאר רב ביבי בר אביי, שדברים אלו אמורים, כשהוא יושב על דבר מה, ומצפצף בקולו, ונשמע כאומר "שרקרק".

וקבלה בידינו, שאם הוא יושב על הארץ, [שלא כדרכו], ומצפצף כן, "שרקרק", בא המשיח, שנאמר, "אֶשְׁרָקָה לָהֶם וְאֶקְבָּצֵם כִּי פְדִיתִים וְרְבוּ כְמוֹ רְבוּ" (זכריה י"ח).

וכשרב אדא בר שימי שמע דברים אלו, הקשה, שכן מעשה היה ברחם שישב על הארץ בשדה חרושה, ושרק כן "שרקרק", ונפלה אבן ממרום, ורצצה את מוחו, ולא בא משיח. והשיב על כך מר בר רב אידאי, שאותו שרקרק היה שקרון ובדאי, ועל ששיקר לקה.

אֵת כָּל עֲרֵב לְמִינוֹ

בין העופות הטמאים המוזכרים בתורה [בספר ויקרא ובספר דברים] נזכר גם העורב, [בספר ויקרא נכתב], "אֵת כָּל עֲרֵב לְמִינוֹ", [ובספר דברים נכתב, "וְאֵת כָּל עֲרֵב לְמִינוֹ"]. וכך דרשו חכמים את הכתוב הזה:

"אֵת כָּל עֲרֵב לְמִינוֹ" - זה עורב שחור. וכן הוא אומר, "ראשו כָּתָם וְקַנְצוֹתָיו תִּלְתְּלִים שְׁחֹרֹת כְּעוֹרֵב" (שה"ש ה' י"א)

"אֵת כָּל עֲרֵב לְמִינוֹ" - זה עורב העמקי, שהוא עורב לבן, וכן הוא אומר, "וְרָאָה הַכֹּהֵן אֵת הַנֶּגַע וְהֵנִיחַ מְרָאָהוּ עֲמַק מִן הָעוֹר וְבוּ שֶׁעַר צָהָב דָּק וְטִמָּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נָתַק הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקֵן הוּא" (ויקרא י"ג ל') כמראה חמה העמוקה מן הצל. כלומר עמקי פירושו לבן.

"אֵת כָּל עֲרֵב לְמִינוֹ" - זה עורב הבא בראשי יונים. וביאר רב פפא שאין הכוונה לעורב הבא לפני היונים כלומר קודם להם ולכן נחשב כראש להם, אלא הכוונה לעורב שראשו

דומה לראש יונה.

וְאֵת הַנֶּץ לְמִינֵהוּ

בין העופות הטמאים המוזכרים בתורה [בספר ויקרא ובספר דברים] נזכר גם הנץ, "וְאֵת הַנֶּץ לְמִינֵהוּ". וכך דרשו חכמים את הכתוב הזה:

"וְאֵת הַנֶּץ לְמִינֵהוּ" - זה הנץ.

"וְאֵת הַנֶּץ לְמִינֵהוּ" - להביא את העוף הנקרא בר חיריא, שהוא מין נץ. וביאר אביי, שהכוונה לעוף שהיה נקרא בזמנו שוריןקא.

הַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה

בין העופות הטמאים המוזכרים בתורה [בספר ויקרא ובספר דברים] נזכרו גם חסידה ואנפה, [בספר ויקרא נכתב], "וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינֵהוּ", [ובספר דברים נכתב, "וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינֵהוּ"]. וביאר רב יהודה את הכתוב הזה:

"הַחֲסִידָה" - זו דיה לבנה. ולמה נקרא שמה חסידה? שעושה חסידות עם חברותיה, שמחלקת להן מזונותיה.

"הָאֲנָפָה" - זו דיה רגזנית. ולמה נקרא שמה אנפה? שמנאפת עם חברותיה, כלומר כועסת עליהם, מלשון, "וְה' הִתְאַנַּף בִּי עַל דְּבָרֵיכֶם" (דברים כ"ד כ"א).

מספרם של העופות הטמאים

אמר רב חנן בר רב חסדא אמר רב חסדא אמר רב חנן בנו של רבא אמר רב, עשרים וארבעה עופות טמאין הן.

ורב חנן בר רב חסדא שאל את רב חסדא אביו, היכן יש מצאנו עשרים וארבעה? הלא בתורת כהנים מנויים עשרים עופות טמאים, ובמשנה תורה מנויים עשרים ואחד, שכל הכתובים בתורת כהנים מנויים במשנה תורה, אלא שנוסף עליהם ראה.

משנה תורה [דברים י"ד י"א-כ']	תורת כהנים [ויקרא י"א י"ג-י"ט]
וְאֵת אֵלֶּה תִּשְׁקָצוּ מִן הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ כָּל צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹּאכְלוּ. וְזֶה אֲשֶׁר לֹא יִשְׁקָצוּ הֵם	וְאֵת אֵלֶּה תִּשְׁקָצוּ מִן הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ
א הַנֶּשֶׁר	א הַנֶּשֶׁר
ב וְהַפֶּרֶס	ב וְאֵת הַפֶּרֶס
ג וְהַעֲזֹנִיָּה.	ג וְאֵת הַעֲזֹנִיָּה.
ד וְהָרָאָה	ד וְאֵת הַדְּאָה
ה וְאֵת הָאֵיָּה	ה וְאֵת הָאֵיָּה לְמִינֵהָ.
ו וְהַדִּיָּה לְמִינֵהָ.	
ז וְאֵת כָּל עֲרֵב לְמִינוֹ.	ז אֵת כָּל עֲרֵב לְמִינוֹ.
ח וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה	ח וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה
ט וְאֵת הַתַּחֲמִס	ט וְאֵת הַתַּחֲמִס
י וְאֵת הַשְּׁחִף	י וְאֵת הַשְּׁחִף
יא וְאֵת הַנֶּץ לְמִינֵהוּ.	יא וְאֵת הַנֶּץ לְמִינֵהוּ.
יב אֵת הַכּוֹס	יב וְאֵת הַכּוֹס
	יב וְאֵת הַשֶּׁלֶף
יג וְאֵת הַיַּנְשׁוּף	יג וְאֵת הַיַּנְשׁוּף.
יד וְהַתְּנַשְׁמֹת.	יד וְאֵת הַתְּנַשְׁמֹת
טו וְהַקָּאָת	טו וְאֵת הַקָּאָת
טז וְאֵת הַרְחֻמָּה	טז וְאֵת הַרְחֻמָּה.
יז וְאֵת הַשֶּׁלֶף.	
יח וְהַחֲסִידָה	יח וְאֵת הַחֲסִידָה
יט וְהָאֲנָפָה לְמִינֵהָ	יח הָאֲנָפָה לְמִינֵהָ
כ וְהַדּוֹכִיפֹת	יט וְאֵת הַדּוֹכִיפֹת
כא וְהַעֲטָלָף.	כ וְאֵת הַעֲטָלָף

ואפילו אם נאמר שדאה הכתובה בתורת כהנים, ודיה הכתובה במשנה תורה שני מיני עופות הם, עדיין יש לנו רק עשרים ושנים מיני עופות ולא עשרים וארבעה.

השיב לו רב חסדא אביו, כך אמר אחי אמך, הוא רב חנן בר רבה, כל עוף שכתוב בו "לְמִינֵהוּ" או "לְמִינוֹ" או "לְמִינֵהוּ" או "לְמִינוֹ", בא הכתוב הזה להוסיף עוד מין.

אך עדיין קשה, שכן נתבאר, שמפורשים בכתוב עשרים ושנים מינים, ועוד ארבע פעמים כתוב "לְמִינֵהוּ" או "לְמִינוֹ" או "לְמִינֵהוּ" או "לְמִינוֹ", ואם כן הגענו לעשרים וששה מיני עופות.

ותירץ אביי, שבאמת נתפרשו במקרא רק עשרים מינים ולא יותר.

שכן "דאה" הכתובה בתורת כהנים, היא "ראה" הכתובה במשנה תורה. ואין לומר ששני מינים הם, שבכל מקום הכתובים במשנה תורה באים להוסיף ואינו מחסר, ולא יתכן שלא יזכר במשנה תורה מה שנכתב בתורת כהנים,

ואם כן "דאה" הכתובה בתורת כהנים היא "ראה"

הכתובה במשנה תורה ואינה מין נוסף.

ומלבד זאת כשם ש"ראה" ו"דאה" מין אחד, כך "איה" ו"דיה" הכתובות במשנה תורה מין אחד הם. ואין לומר ששני מינים הם, שבכל מקום הכתובים במשנה תורה באים להוסיף ואינו מחסר, ולא יתכן שלא יזכר במשנה תורה מה שנכתב בתורת כהנים, ומאחר שבתורת כהנים נאמר על האיה "למינהו" על כרחך גם במשנה תורה אמור בה כן, ומאחר שלא מצינו שנאמר הדבר באיה, אלא בדיה, למדנו שאיה ודיה מין אחד הם.

ואם כן עשרים מינים מפורשים הם ועוד ארבעה "לְמִינָהּ" או "לְמִינוֹ" או "לְמִינְהוּ" או "לְמִינָהּ", סך הכל עשרים וארבעה מיני עופות.

תורת כהנים [ויקרא י"א י"ג-י"ט]		משנה תורה [דברים י"ד י"א-כ']	
א	אֶת הַנֶּשֶׁר	א	הַנֶּשֶׁר
ב	וְאֶת הַפֶּרֶס	ב	וְהַפֶּרֶס
ג	וְאֶת הָעֶזְנִיָּה	ג	וְהָעֶזְנִיָּה
ד	וְאֶת הַדָּאָה	ד	וְהַרְאָה [היא דאה היא ראה].
ה	וְאֶת הָאֵיָּה	ה	וְאֶת הָאֵיָּה וְהַדִּיה [היא איה היא דיה]
ו	לְמִינָהּ	ו	לְמִינָהּ
ז	אֶת כָּל עֶרֶב	ז	וְאֶת כָּל עֶרֶב
ח	לְמִינוֹ	ח	לְמִינוֹ
ט	וְאֶת בֵּית הַיַּעֲנָה	ט	וְאֶת בֵּית הַיַּעֲנָה
י	וְאֶת הַתְּחֻמִּים	י	וְאֶת הַתְּחֻמִּים
יא	וְאֶת הַשְּׁחִף	יא	וְאֶת הַשְּׁחִף
יב	וְאֶת הַנֶּץ	יב	וְאֶת הַנֶּץ
יג	לְמִינְהוּ	יג	לְמִינְהוּ
יד	וְאֶת הַכּוֹס	יד	אֶת הַכּוֹס
טו	וְאֶת הַשֶּׁלֶף		
טז	וְאֶת הַיַּנְשׁוּף	טו	וְאֶת הַיַּנְשׁוּף
יז	וְאֶת הַתְּנַשְׁמַת	טז	וְהַתְּנַשְׁמַת
יח	וְאֶת הַקָּאָת	יז	וְהַקָּאָת
יט	וְאֶת הַרְחָמָה	יח	וְאֶת הַרְחָמָה
		יט	וְאֶת הַשֶּׁלֶף
כ	וְאֶת הַחֲסִידָה	כ	וְהַחֲסִידָה
כא	הָאֲנָפָה	כא	וְהָאֲנָפָה
כב	לְמִינָהּ	כב	לְמִינָהּ
כג	וְאֶת הַדּוֹכִיפַת	כג	וְהַדּוֹכִיפַת
כד	וְאֶת הָעֶטְלָף	כד	וְהָעֶטְלָף

למה נכתבו שתי שמות של עוף אחד

נתבאר, שאיה ודיה הכתובות יחד במשנה תורה, "וְאֶת הָאֵיָּה וְהַדִּיה", אינם שני מינים אלא מין אחד. ומדוע נכתב המין הזה בשני שמותיו?

ביאר זאת רבי בברייתא, **שלא תתן פתחון פה לבעל דין**, הרוצה להכשיר את העוף הזה, **לחלוק עליך ולומר, מה שאתה אוסר מין אחר הוא**. כלומר, שלא תהא אתה קורא איה אסורה, והוא קורא אותה דיה, ואומר מותרת היא. או אתה קורא דיה אסורה, והוא קורא אותה איה, ואומר מותרת היא. לפיכך פרט הכתוב במשנה תורה בכל שמותיהם, והראה ואת האיה והדיה למינה.

וכן מבואר, שמין העוף "איה" יש בו הרבה מיני עופות, שכולם מין "איה", שכך שנינו בברייתא, איסי בן יהודה אומר, מאה עופות טמאים יש במזרח, וכולם מין איה הם.

למה נכפלו הפרשיות הללו

כבר נתבאר, שהפרשה בה נתבארו החיות והבהמות הטהורות והעופות הטמאים, נכתבה גם בתורת כהנים וגם במשנה תורה.

וביאר בברייתא, שהסיבה לכך שנכפלה פרשת החיות והבהמות הטהורות, **משום "שסועה"**, שנכתבה במשנה תורה, ולא בתורת כהנים. והסיבה לכך שנכפלה פרשת העופות **הטמאים, משום "הראה"**, שנכתבה במשנה תורה, ולא בתורת כהנים.

ולכאורה שני דברים אלו שווים הם, ואם כן, כשם ש"שסועה" שנכתבה במשנה תורה, היא דבר נוסף, שלא נכתב בתורת כהנים, כך "הראה" הכתובה במשנה תורה, היא דבר נוסף שלא נכתב בתורת כהנים, שלא כדברי רב שאמר היא "ראה" היא "דיה".

ותירצו שאין הדבר כן, "השסועה" נכתבה במשנה תורה, ללמד על בהמה נוספת שהיא טהורה. ו"הראה" נכתבה במנה תורה לומר, שיש לדאה שם נוסף.

דעה נוספת

נתבאר שלדעת רב חסדא אמר רב עשרים וארבע מיני עופות טמאים יש, ו"דאה" ו"איה" הכתובים בתורת כהנים, שני מינים הם. ו"דאה" זו קרויה במשנה תורה בשם "ראה". ו"איה" זו קרויה בתורת כהנים גם בשם דיה.

ד	וְאֶת הַדָּאָה	ד	וְהַרְאָה [היא דאה היא ראה].
ה	וְאֶת הָאֵיָּה	ה	וְאֶת הָאֵיָּה וְהַדִּיה [היא איה היא דיה]

ורבי אבהו חולק על כך, ואומר, ש"דאה" של תורת כהנים, הקרויה במשנה תורה "ראה", היא היא "איה", ונמצא שכל אלו שמות מין אחד, בתורת כהנים נכתבו שתי שמותיו, "דאה" ו"איה", ובמשנה תורה נכתבו שלוש שמותיו, "ראה" "איה" "דיה", שכך אמר רבי אבהו, "ראה" זו "איה", ולמה נקרא שמה "ראה", שרואה ביותר, וכן הוא אומר, "נְתִיב לָא יְדָעוּ עָיְטוּ וְלֹא שְׁזַפְתּוּ עֵינֵי אֵיָּה" (איוב כ"ח ז'), וכן שנינו בברייתא, עומדת בבבל ורואה נבלה בארץ ישראל. ונמצא שלדעת רבי אבהו, יש רק עשרים ושלושה מיני עופות טמאים.

רוב מינים של בעלי חיים

אבימי בריה דרבי אבהו שנה ברייתא, שבע מאות מיני דגים טמאים יש. ושמונה מאות מיני חגבים טמאים. ולעופות טהורים אין מספר, כי רבים הם מאד.

לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה

בבהמות ובחיות מנה הכתוב את הטהורות, "שֹׁרֶשׁ שֶׁהַ כְּשִׁבִים וְשֶׁהַ עֲזִים. אֵיל וְצִבִי וְיַחְמוּר וְאֶקוּ וְדִישָׁן וְתָאוּ וְזָמֵר". ובעופות מנה הכתוב את הטמאות. וביאר רבי הדבר, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שבהמה טמאה מרובה מן הטהורות, לפיכך מנה הכתוב בטהורה.

גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעופות טהורין

מרובין על הטמאין, לפיכך מנה הכתוב בטמאין.

ומה באה תורה ללמדנו בזה? כמאמר רב הונא אמר רב [וי"א שאמר זאת רב משום רבי מאיר], לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה.

עוף טהור נאכל במסורת

אמר רבי יצחק, עוף טהור נאכל במסורת, כלומר, **אם זכור הוא באדם כשר שאכלו, יכול לסמוך על כך ולאוכלו. וכן אם מסר לו רבו צייד** [כלומר המורה שלו לציד], **או צייד חכם אחר, שעוף פלוני טהור הוא**, הרי זה טהור. שנאמן הצייד לומר, עוף זה טהור מסר לי רבי. ואמר רבי יוחנן, שדין זה אמור רק אם אותו צייד שקיבל ממנו, בקי בעופות הטמאים ובשמותיהם.

לקנות ביצים מנוכרים

נוכרי שמוכר ביצים, ואומר שהם ביצים של עוף מסוים שהוא טהור, ניתן לסמוך על דבריו, כי לא ישקר בדבר שניתן לבדוק אותו, ודבר זה ניתן לבדוק, על ידי הבאת ביצים אחרות של אותו העוף, ולהשוותם עם אלו. ומאחר שסומכים על דבריו, שהביצים הם ביצים של עוף טהור, הביצים מותרות באכילה, ואין לחוש שהם ביצים של נבלה או טרפה.

ודווקא כשאמר שהביצים הם של עוף מסוים שהוא טהור, סומכים על דבריו, אבל אמר שהביצים הם של עוף טהור, בלא לפרט איזה עוף טהור, אין סומכים על דבריו, כי אפשר שבאמת הביצים של עוף טמא, ואינו חושש לשקר, כי אם יתפס בשקרו, יאמר, הייתי סבור שעוף זה טהור הוא.

סימני ביצים

מבואר בברייתא, שיש סימנים להבחין על ידם, אם ביצים הן טמאות או טהורות. וסימנים אלו, כשם שהם סימן בביצי עופות כך הם סימן בביצי דגים. [ונקראים ביצי דגים בשם עוברי דגים, משום שהם מחוברים יחד הרבה].

דף ס"ד

ומה הם הסימנים הללו? הדבר מבואר בברייתא אחרת,

א. סימן בצורת הביצה. כל שכודרת ועגולגולת, כלומר עבה ועגולה ככדור, אך לא לגמרי ככדור, אלא משוכה לאורכה ועגולה לרחבה, וראשה אחד כד [כלומר ככדור ואינו חד], וראשה אחד חד. ואם היו שני ראשיה כדים או שני ראשיה חדים היא טמאה.

ב. סימן בתוכן הביצה. היה החלבון [הלבן] מבחוץ וחלמון [הצהוב] מבפנים, סימן שהביצה טהורה. ואם הדבר הפוך, שהחלמון מבחוץ והחלבון מבפנים סימן שהביצה טמאה. ואם היו חלבון וחלמון מעורבים זה בזה, בידוע שהיא ביצת שרץ.

לסמוך על הסימנים הללו

לעיל נתבאר, שהלוקח ביצים מנוכרי, סומך עליו שהם טהורות, רק אם אמר לו הנוכרי של איזה עוף טהור הם. ולא אמרו, שיוכל הקונה לסמוך על הסימנים של הביצים.

ומתחילה אמרו, שהסיבה לכך שאין הקונה יכול לסמוך על הסימנים הללו של צורת הביצים, כי מדובר באופן שבטלו הסימנים של הצורה, שהביצים היו חתוכות, ולא ניתן לדעת אם היו כודרות וחדות.

וכמו כן אמרו, שהסיבה לכך שאין הקונה יכול לסמוך על הסימנים הללו של תוכן הביצים, כי מדובר באופן שבטלו הסימנים של, שהביצים מעורבות [=טרופות] בקערה, ולא ניתן לדעת מי מהחלבון והחלמון היה בחוץ ומי בפנים. אך דחו את הדברים הללו כי כבר נאמרה ההלכה, שאסור לקנות מנוכרי ביצים מעורבות

ולפיכך אמר רבי זירא, שהסיבה לכך שאין לסמוך על הסימנים הללו, כי סימנים אלו אינן הלכה למשה מסיני.

וראיה לדבר זה, שאין לסמוך על הסימנים האמורים בביצים, מדברי רב אסי, שהסתפק בשמונה עופות, אם הם טהורים או טמאים, ולא אמר לברר זאת על ידי בדיקת הביצים של העופות הללו.

ומאחר שאין סומכים על הסימנים הללו, למה נאמרו? לא להכשיר את שיש בו סימני טהרה אלא לפסול את שיש בו סימני טמאה.

כלומר, היו שני ראשיה כדים, או שני ראשיה חדים, או חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים, ודאי עוף טמא הוא, ואם יאמר לך נוכרי, שביצים אלו של עוף פלוני טהור הוא, הרי זה שקרן בוודאי.

היה ראשה אחד חד וראש אחד כד, וחלבון מבחוץ וחלמון מבפנים, ואמר לך נוכרי שהם ביצים של עוף פלוני וטהור הוא, סמוך עליהם.

אבל בלא זה, אף על פי שיש להם סימני טהרה, אין לסמוך על כך, כי יש ביצים טמאות הדומות לטהורות, כגון ביצי עורב דומים לביצי יונה.

מכירת ביצה טרפה לנוכרים

אין מוכרין ביצת טרפה לנוכרי, שמא יחזור הנוכרי וימכור אותה לישראל, ולא ידע הישראל האחרון שהיא טרפה.

וכל זה כשהביצה שלמה, אבל ביצה טרופה [=מעורבת] בקערה מותר למכור לנוכרי, כי אז אין לחוש שישראל יקנה ממנו, משום שלא יוכל לדעת אם היא ביצת עוף טהור, ומהטעם הזה אין לקנות מהנוכרים ביצים טרופות בקערה.

מאי קמ"ל שהיא ביצת השרץ

נתבאר, שתוכן הביצה יכול להיות בשלושה אופנים שונים. (א) חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים. (ב) חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים. (ג) חלמון וחלבון מעורבים זה בזה. וכמו כן נתבאר, שהאופן הראשון הוא סימן לטהרה. ושני האופנים האחרים הם סימן לטומאה. והברייתא בה מבואר כל זה מסיימת, שאם היתה הביצה באופן האחרון, שחלבון וחלמון מעורבין זה בזה, בידוע שהיא ביצת השרץ.

והנה כדי ללמד על איסור אכילה, לא היה צריך התנא לומר חילוק זה, שבאופן האחרון היא ביצת שרץ, כי בין היא ביצת שרץ, ובין אם היא ביצת עוף טמא, היא אסורה. ונאמרו כמה ביאורים, **מדוע בכל זאת השמיענו התנא, שבאופן האחרון היא ביצת שרץ.**

א. לדברי רב עוקבא בר חמא, בא התנא ללמדנו, שבאופן האחרון, מלבד איסור אכילה שיש בדבר, פעמים יש **בביצה גם טומאת מגע שרצים**, וזאת כשנרקם השרץ בתוכה, וניקבה הביצה.

אך רבינא הקשה על כך, שכן לא רק לשמונה שרצים טמאים יש ביצה שבה החלמון והחלבון מעורבים, גם לנחש יש ביצה כזו, ואינו בכלל השרצים הטמאים, ואם כן, כשאמרו שהיא ביצת שרץ, לא התכוונו לעניין טומאה.

ב. ולדברי רבא, כשאמר התנא, שביצה בה החלמון והחלבון מעורבים היא ביצת השרץ, בא התנא ללמד, שביצה כזו, **אם נרקם השרץ שבתוכה, ואכלה, לוקה על כך משום**, "וְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקָּץ הוּא לֹא יֵאָכֵל" (ויקרא י"א מ"א), שאיסור זה כולל את כל השרצים, ולא רק את השמונה הטמאים.

והקשו על דבריו, שכן אם האיסור הוא משום אכילת השרץ השורץ על הארץ, לא רק ביצים של שרצים בכלל האיסור, אלא גם ביצים של עופות טהורים, שכך שנינו בברייתא, "וְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקָּץ הוּא לֹא יֵאָכֵל" (ויקרא י"א מ"א) לרבות אפרוחים שלא נפתחו עיניהם.

ותירצו, שהאיסור שבתורה נאמר רק כלפי שרצים, ולא כלפי גוזלי עופות קודם שנפתחו עיניהם. **והאיסור האמור בברייתא בעופות, הוא מדרבנן בלבד**, והפסוק שהובא על כך בברייתא, אינו אלא אסמכתא בעלמא.

גיעולי ביצים

ביצה של עוף טהור, שנתבשלה עם ביצה של עוף טמא, אינה נאסרת, כי הביצה האסורה אינה נותנת טעם בביצה המותרת.

ביצים מוזרות

ביצים שמטילה תרנגולת על ידי זכר, על ידי דגירה נוצר בהם אפרוח, והן מותרות באכילה רק קודם שהתחיל האפרוח להיות נוצר בהם, אבל משהחל האפרוח להיות נוצר, הרי הן כשרץ, כפי שנתבאר לעיל.

ויש ביצים שמטילה תרנגולת שלא על ידי זכר, והן קרויות ביצים מוזרות, ולעולם לא יצא מהן זכר. ולפיכך, אפילו ישבה עליהן תרנגולת כמה ימים, והחלו להירקם, אין כאן איסור באכילתם. ומי שיש לו **נפש יפה**, כלומר שאינו איסטניס, ואין דעתו קצה בהן, רשאי לאוכלם ללא חשש.

ביצה שנמצא בה דם

הביצה מורכבת מעיגול צהוב פנימי הנקרא חלמון, הנתון בתוך נוזל שקוף הנקרא חלבון. ומהחלמון יוצא כמין קשר לבן, הקשור בראשה הכד של הביצה, שמשם מתחילה יצירת האפרוח.

ואם נמצא קורט דם על קשר הביצה בלבד, מקום תחילת יצירת האפרוח, עדיין לא נתפזר הדם בשאר הביצה, ולא נאסרה כולה, ולפיכך **זורק את הדם, ואוכל את השאר.**

אך אם **נמצא דם בחלמון הביצה**, כבר נתפזר הדם בכולה, **וכל הביצה אסורה.**

ביצת עוף טמא

אמר חזקיה, מנין לביצה של עוף טמא, שהיא אסורה מן התורה? שנאמר בין העופות הטמאים, "וְיָאֵת בֵּית הַיַּעֲנָה" (ויקרא י"א ט"ז). וכי בת יש לה ליענה? ולמה אמר הכתוב "בית היענה" ולא "יענה"? אלא בא הכתוב ללמד על הביצה שגם היא אסורה.

"יענה" או "בית יענה"

נתבאר, שאיסור ביצת עוף טמא, למד ממה שהזכיר הכתוב "בית היענה", ולא אמר רק "היענה", לומר שגם הבת, כלומר הביצה אסורה.

ואין לומר, שכך הוא שם המין הזה, "בית היענה", שכן מצינו בכתוב, "גַם תִּנְיִים חֲלָצוּ שֶׁד הַיִּנְיָקוּ גִירִיָּהוּ בֵּית עַמִּי לְאַכְזָר פְּיָעִנִים בְּמִדְבָּר" (איכה ד' ג'), ומבואר ששם המין הוא "יענה" בלבד, ולא "בית היענה".

והכתוב, "על זאת אֶסְפְּדָה וְאֵילִלָה אֵילָקָה שׁוֹלֵל וְעָרוֹם אֶעֱשֶׂה מְסֻפֵּד פְּתִינִים וְאֵבֶל כְּבָנוֹת יַעֲנָה" (מיכה א' ח'), אינו קורא למין הזה בשם "בנות יענה", לומר שיהיה האבל כמו אבל של "בנות יענה", אלא המין הוא "יענה", ובא הכתוב לומר שיהיה האבל כמו האבל על "בנות היענה", כלומר כמו האבל של היענה על בנותיה.

וכמו כן הכתוב, "וְרָבְצוּ שָׁם צִיִּים וּמְלָאוּ בְּתִיָּהֶם אֲחִים וְשָׁכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה וְשִׁעִירִים יִרְקְדוּ שָׁם" (ישעיהו י"ג כ"א), אינו קורא למין הזה בשם "בנות יענה", אלא המין הוא "יענה", וכוונת הכתוב ליענה ששוכנת עם בנותיה.

ואמנם מהכתוב, "תִּכְבְּדֵנִי חַיֵּת הַשָּׂדֶה תַּנִּים וּבְנוֹת יַעֲנָה כִּי תַתִּי בְּמִדְבָּר מִיַּם נְהָרוֹת בִּישִׁימֹן לְהַשְׁקוֹת עַמִּי בְּחִירֵי" (ישעיהו מ"ג כ'), משמע שהמין נקרא "בנות יענה", כי אי אפשר שכוונת הכתוב הזה לביצים, כי ביצים אינן יכולות לכבד את הקב"ה בשירה, ועל כרחך הכוונה לעופות הקרויים כן.

ומכל מקום, דווקא כשנאמר כן, "בנות יענה" בסמיכות, אפשר לומר שכן שם המין, אבל בעופות הטמאים, נאמר "בת היענה" שתי מילים נפרדות, ועל כרחך שנים הם, "בת" ו"היענה".

ואין זה דומה לכתוב "שְׁתֵּים עָשָׂה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת כְּדָרְלֶמְרוֹ וַיִּשְׁלַח עֲשָׂה שָׁנָה מְרֹדִי" (בראשית י"ד ד'), שהמילה "כְּדָרְלֶמְרוֹ" כתובה בשתי מילים, ובכל זאת הכל שם אחד. כי מילה זו, הגם שהיא חלוקה, צריכה להיות כתובה בשורה אחת, מה שאין כן "בת היענה", ניתן כתוב "בת" בשורה אחת ו"היענה" בשורה הבאה, ואם כן אלו שני דברים ממש.

דף ס"ה

סימנים נוספים שאמרו חכמים בעופות

לעיל בסוף דף ס' נתבאר שאף שלא נתפרשו בתורה סימני עופות טהורים חכמים נתנו בהם סימנים ושם נכתבו הסימנים שנתנו חכמים וכאן נוספו עוד סימנים.

לדעת רבן גמליאל, אלו הסימנים להבחין על ידם בין עופות טמאים לטהורים. (א) דורס ואוכל, בידוע שהוא טמא. ואם אינו דורס, ויש לו עוד שלושה סימני טהרה אחרים, בידוע שהוא טהור, ואלו הם שלושת סימני טהרה אחרים. (ב) יש לו **אצבע יתירה**. (ג) **וזפק**. (ד) **וקרקבנו נקלף**. ודבריו אלו מבוארים גם לעיל בדף ס'.

ולדעת רבי אליעזר ברבי צדוק, אפשר לבדוק את העופות באופן הבא, מותחין לו חוט של משיחה לעמוד עליו, אם חולק את רגליו, כלומר **שכל רגל שמניח נותן שתי אצבעות לכאן ושתיים לכאן**, הרי זה טמא, נתן **שלוש אצבעות לכאן ואחת לכאן**, הרי זה טהור. וגם דבריו אלו כבר נזכרו לעיל בסוף דף ס'.

ועוד שני סימנים לא נזכרו שם.

לדעת רבי שמעון בן אלעזר, כל עוף **הקולט באויר דברי מאכל שזורקים לו, ובולע אותם באויר** בלא להניח לפניו על הארץ, הרי זה טמא.

- אבל אם מניח לפניו ואחר כך אוכל אין זה סימן טומאה שכן דרכה של ציפרתא שתופסת מהאויר ומניחה לפניו ואוכלת והיא טהורה.

ולדעת אחרים, עוף השוכן עם עופות טמאים, בידוע שהוא טמא, **שוכן עם טהורים, בידוע שהוא טהור**. ודברים אלו הם כדעת רבי אליעזר שאמר לא לחינם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו. ואפשר שגם לדעת חכמים יש לסמוך על הסימן הזה בתוספת מה, עוף השוכן עם עופות טמאים ודומה להם בידוע שהוא טמא שוכן עם טהורים ודומה להם בידוע שהוא טהור.

[ויקרא י"א כ"א-כ"ג] אָךְ אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל שָׂרָץ הָעוֹף הַהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע אֲפָר לֹ [קרי לא כתיב] כְּרַעִים מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנִתְרָה בָּהֶן עַל הָאָרֶץ. אֵת אֵלֶּה מֵהֶם תֹאכְלוּ אֵת הָאֲרָבָה לְמִינֹהּ וְאֵת הַסִּלְעָם לְמִינֵהוּ וְאֵת הַחֲרָגֶל לְמִינֵהוּ וְאֵת הַחֲגָב לְמִינֵהוּ. וְכָל שָׂרָץ הָעוֹף אֲשֶׁר לוֹ אַרְבַּע רַגְלִים שֶׁקָּץ הוּא לָכֶם.

סימני חגבים

יש מיני חגבים, שהם טהורים ומותרים באכילה, ככתוב, "אֵת אֵלֶּה מֵהֶם תֹאכְלוּ אֵת הָאֲרָבָה לְמִינֹהּ וְאֵת הַסִּלְעָם לְמִינֵהוּ וְאֵת הַחֲרָגֶל לְמִינֵהוּ וְאֵת הַחֲגָב לְמִינֵהוּ".

ומבואר במשנתנו, שחגבים טהורים, אלו הם סימני טהרה שלהם:

א. **ארבע רגלים**.

ב. **ארבע כנפיים**.

ג. **שני קרצולים**, הם שני רגלים ארוכות שיש להם חוץ מהארבעה הנ"ל, והם סמוך לצואר, ממעל לרגלים, לנתר בהם כשהם רוצים לקפץ.

ד. **כנפיהם חופים את רוב הגוף**. ואמר רב יהודה אמר רב שהכוונה לכך שהם מכסים את רוב אורכו של החגב, ויש אומרים שהכוונה לכך שהם מכסים את רוב היקפו של החגב. ואמר רב פפא, מאחר שאין הכרעה בדבר, אין החגב כשר אלא אם כן הכנפיים מכסים **גם את רוב אורכו וגם את רוב היקפו**.

ואמר רבי יוסי, שאינו טהור בסימנים אלו בלבד, כי **בנוסף לכך צריך שיהיה ידוע ששמו חגב**, [או אחד מהשמות הכתובים בתורה].

סימנים הבאים לאחר זמן

חגב שבקטנותו אין לו כל הסימנים הנ"ל, ובגדלותו יש לו, כגון מין חגב הקרוי זחל, [וביאר אביי, שהוא הקרוי בזמנם אסקרין], שבקטנותו אין לו קרצולים, ולאחר זמן הם גדלים, הרי זה מותר גם בקטנותו.

וכך דרש רבי אלעזר ברבי יוסי מהכתוב, "אֲשֶׁר לוֹ כְּרַעִים", שהכתיב הוא "אֲשֶׁר לוֹ כְּרַעִים", ללמד שאף על פי שאין לו עכשיו, ועתיד לגדל לאחר זמן.

שמות מיני החגבים המותרים

שמות מיני החגבים המותרים באכילה מפורשים בתורה, "אֵת אֵלֶּה מֵהֶם תֹאכְלוּ אֵת הָאֲרָבָה לְמִינֹהּ וְאֵת הַסִּלְעָם לְמִינֵהוּ וְאֵת הַחֲרָגֶל לְמִינֵהוּ וְאֵת הַחֲגָב לְמִינֵהוּ", ושמות אלו הם בלשון הקודש, וביארו חכמים שמותם בלשון

שהיתה נוהגת בזמנם :

א. "אַרְבָּה" זה גובאי.

ב. "סְלַעַם" זה רשון.

ג. "חַרְגוּל" זה ניפול.

ד. "חֲגָב" זה גדיאן.

דרשת תנא דבי רב

לדעת תנא דבי רב, מלבד ארבעה אלו המפורשים בכתוב, נאמר בכל אחד מהם ריבוי, "אֶת אֵלֶּה מִקֵּהם תֹּאכְלוּ אֶת הָאַרְבָּה לְמִינֹו וְאֶת הַסְּלַעַם לְמִינֵהוּ וְאֶת הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת הַחֲגָב לְמִינֵהוּ", ללמד על ארבע נוספים, כל אחד מהנוספים הוא מין אחד מהמפורשים בתורה, והם :

א. **ציפורת כרמים**, היא **מין ארבה**, שאין לה גבחת כמו לארבה.

ב. **יוחנא ירושלמית**, היא **מין סלעם**, שיש לו גבחת כמו לסלעם.

ג. **הערצוביא**, הוא **מין חרגול**, שיש לו זנב כמו לחרגול, [ולשנים הראשונים אין זנב].

ד. **הרזבנית**, הוא **מין חגב**, ואינו דומה לאלו במראה.

דרשת תנא דבי רבי ישמעאל

נתבאר, שלדעת תנא דבי רב, כשאמרה תורה, "אֶת הָאַרְבָּה לְמִינֹו וְאֶת הַסְּלַעַם לְמִינֵהוּ וְאֶת הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת הַחֲגָב לְמִינֵהוּ", הכוונה בזה לשמונה פרטים של חגבים, שהם ארבעה מינים, שני פרטים בכל מין. (א) "אֶת הָאַרְבָּה" [=זה גובאי]. (ב) "לְמִינֹו" [=זו צפורת כרמים]. (ג) "וְאֶת הַסְּלַעַם" [=זה רשון]. (ד) "לְמִינֵהוּ" [=זה יוחנא ירושלמית]. (ה) "וְאֶת הַחַרְגֹּל" [=זה ניפול]. (ו) "לְמִינֵהוּ" [=זה הערצוביא]. (ז) "וְאֶת הַחֲגָב" [=זה גדיאן]. (ח) "לְמִינֵהוּ" [=זה הרזבנית].

ותנא דבי רבי ישמעאל חולק על כך, ואומר, שהכתובים "לְמִינֹו ... לְמִינֵהוּ ... לְמִינֵהוּ ... לְמִינֵהוּ", אינם ארבעה פרטים נוספים, אלא כללים הם, כלומר כל אחד מהכתובים הללו לא בא להוסיף פרט אחד בלבד של היתר, אלא ללמד על כלל של היתר, הכולל בתוכו פרטים רבים. ונמצא שיש בכתוב הזה ארבעה פרטים וארבעה כללים, ופרט הבא אחר פרט, אם כבר נוכל ללמוד מהפרט הראשון, שלא לצורך עצמו הוא בא, אלא לדרשה [=אלו פרטי פרטות]. וכן כלל הבא אחר כלל, אם נוכל ללמוד מהכלל הראשון, שלא לצורך עצמו הוא בא, אלא לדרשה [=אלו כללי כללות].

וכך דורש תנא דבי רבי ישמעאל את הכתוב הזה, "אֶת אֵלֶּה מִקֵּהם תֹּאכְלוּ אֶת הָאַרְבָּה לְמִינֹו וְאֶת הַסְּלַעַם לְמִינֵהוּ וְאֶת הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת הַחֲגָב לְמִינֵהוּ":

"הָאַרְבָּה", זה גובאי. "לְמִינֹו" האמור בארבה, להביא להביא מינים נוספים כגון ציפורת כרמים, שהיא מין ארבה, שלשניהם אין גבחת.

ולא רק ציפורת כרמים בכלל ההיתר, אלא גם כל הדומים לארבה בארבעה סימנים שיש בו, שכן יש לנו לדרוש את הכתוב הזה בכלל ופרט וכלל. "אֶת אֵלֶּה מִקֵּהם תֹּאכְלוּ ... אֶת הָאַרְבָּה לְמִינֵהוּ" - כלל. "אֶת הַסְּלַעַם לְמִינֵהוּ" - פרט. "לְמִינֹו" כלל. וכל כלל ופרט וכלל, כל הדומה לפרט הרי זה בכלל, ואם כן כל שיש לו סימנים כמו ארבה, בכלל ההיתר.

אמנם אם מהכתוב הזה לבדו, אין לנו להתיר אלא מי שיש בו חמישה סימנים כמו הארבה, שמלבד ארבעה סימנים המוזכרים במשנה, יש בו גם דבר זה, שאין לו גבחת [=שאינו ראשו מרוט], ואם כן, יש להתיר רק חגבים שיש בהם חמישה סימנים, ארבעה הנזכרים לעיל, וחמישי שאין לו גבחת.

לכך נאמר גם "וְאֶת הַסְּלַעַם", להתיר גם מין זה הנקרא ניפול, שיש לו גבחת. ונאמר עימו "לְמִינֵהוּ", לדרוש גם "סלעם" בכלל ופרט וכלל, ללמד שלא רק סלעם בכלל ההיתר, אלא גם כל הדומה לו, שיש לו גבחת כגון אושכף או יוחנא ירושלמית.

ואם כן למדנו משתי הדרשות הללו, שבין אותם שיש להם גבחת כמו סלעם, ובין אותם שאין להם גבחת כמו ארבה, אין הדבר תלוי בגבחת כלל, וההיתר תלוי רק בארבעה הסימנים האחרים, שישנם גם בארבה וגם בסלעם, וכל שיש בו ארבעה סימנים הללו הרי זה מותר.

אמנם יש דבר נוסף המשותף לארבה ולסלעם, והוא שאין להם זנב, ואם כן, אם מהכתובים הללו לבדם אנו למדים את החגבים המותרים, היה מקום לומר, שהמינים המותרים הם אלו שיש בהם חמישה סימנים, ארבעה הנזכרים לעיל, ועוד סימן חמישי, שאין לו זנב.

ולכך נאמר "וְאֶת הַחַרְגֹּל", להתיר מין זה הנקרא רשון שיש לו זנב. ונאמר עימו "לְמִינֵהוּ", לדרוש גם "חרגול" בכלל ופרט וכלל, ללמד שלא רק חרגול בכלל ההיתר, אלא גם כל הדומה לו, שיש לו זנב כגון הכרספת והשחלנית או הערצוביא.

ואם כן למדנו משלוש הדרשות הללו, שבין אותם שיש להם גבחת כמו סלעם, ובין אותם שאין להם גבחת כמו ארבה, ובין אותם שאין להם זנב כשני אלו ובין אותם שיש להם זנב כמו חרגול, אין הדבר תלוי בגבחת או בזנב, וההיתר תלוי רק בארבעה הסימנים האחרים, שישנם גם בארבה וגם בסלעם וגם בחרגול, וכל שיש בו ארבעה סימנים הללו הרי זה מותר.

אמנם יש דבר נוסף המשותף לארבה ולסלעם ולחרגול, והוא שאין ראשם ארוך, ואם כן, אם מהכתובים הללו לבדם אנו למדים את החגבים המותרים, היה מקום לומר, שהמינים המותרים הם אלו שיש בהם חמישה סימנים, ארבעה הנזכרים לעיל, ועוד סימן חמישי, שאין ראשו ארוך.

אך אין הדבר כן, שכן ללמדנו שאין הדבר תלוי בגבחת או בזנב, **די לכתוב שנים מאלו, ארבה וחרגול, שכן ארבה אין לו גבחת ואין לו זנב, וחרגול יש לו גבחת ויש לו זנב**, ואם כן משני אלו למדנו, שאין הדבר תלוי לא בגבחת ולא בזנב. ולמה נאמר גם **"סלעם"**? ללמד שאין הדבר תלוי בדבר נוסף שכן משותף להם, והוא שאין ראשם ארוך, ודי בארבעת הסימנים האחרים.

ואם כן מהצד השווה של שלוש אלו למדנו, שהכל תלוי בארבעת הסימנים הללו ולא יותר. (א) ארבע רגלים. (ב) וארבע כנפים. (ג) וקרצולים. (ד) וכנפיו חופין את רובו.

אמנם אם משלוש הכתובים הללו לבד, היינו למדים שהיה מותר גם צרצור ודומיו, שיש בהם סימנים אלו. ולפיכך נאמר גם **"וְאֵת הַחֲגָב"**, ללמד שאין מותר אלא מי ששמו חגב, וכל השלושה האחרים הכתובים בתורה הם בכלל חגב. וצרצור ואחרים אינם נקראים חגב ואסורים באכילה.

ומכל מקום גם מי ששמו חגב, אין שמו מספיק להתיר אותו, בלא סימני טהרה [שכן היה אפשר ללמוד מריבוי "סלעם" שהוא מיותר], אלא עדיין צריך שיהיו בו ארבעה סימני טהרה, שלכן נאמר בו **"לְמִינֵהוּ"**, ללמד שאינו מותר עד שיהיו בו כל הסימנים.

דף ס"ו

מחלוקת תנא דבי רב ותנא דבי רבי ישמעאל

נתבאר, שלדעת תנא דבי רבי ישמעאל, פרשת חגבים טהורים נדרשת בכלל ופרט וכלל, [הכלל הראשון "אֵת זֶה תֹאכְלוּ ... אֲשֶׁר לוֹ כְרָעִים מִמֶּעַל לְרַגְלָיו". כל אחד מהמינים שנכתב בפירוש, הוא פרט. וכשנאמר בכל אחד מהם "למינהו", הרי זה כלל שני]. ועל ידי זה אנו למדים, שכל ששמו חגב, ויש לו ארבעה סימנים, הרי זה מותר.

וארבעת הסימנים הם: (א) ארבע רגלים. (ב) וארבע כנפים. (ג) וקרצולים. (ד) וכנפיו חופין את רובו.

אבל בראש החגב אין סימן נוסף, ולכן אף על פי שכל החגבים הללו הכתובים בתורה ראשם קצר, אין דבר זה נחשב כסימן חמישי של טהרה, וכל שיש לו ארבעה סימני טהרה, אף על פי שראשו ארוך, שלא כאותם המפורשים במקרא, הרי זה טהור, שכן יש ללמוד מריבוי כלל ופרט וכלל.

ולעומת זאת, דעת תנא דבי רב, שפרשת חגבים טהורים אינה נדרשת בכלל ופרט וכלל, כי אין שני הכללות שווים, הכלל ראשון מסתפק בסימן אחד, "אֲשֶׁר לוֹ כְרָעִים מִמֶּעַל לְרַגְלָיו", והכלל השני "למינהו" דורש ארבעה סימנים, ככל המינים הכתובים בפירוש.

ואמנם דעת תנא דבי רבי ישמעאל, שגם כשאין הכללות שווים, דנים אותם בכלל ופרט וכלל. ומכאן למדנו שזו דעתו. אך לדעת תנא דבי רב, כשאין הכללים שווים, אין זה כלל ופרט וכלל, אלא כל הכתוב אחר הכלל הראשון פרטים הם, והכתוב נדרש בכלל ופרט, שאין לנו אלא את המפורש ולא יותר, ולכן רק שמונה מיני חגבים הכתובים מותרים [כלומר ארבעה מפורשים ממש, וארבעה הדומים להם לגמרי], ומאחר שבכל הכתובים בתורה אין ראשם ארוך, גם דבר זה נחשב מסימני טהרת החגבים, ואם כן יש להם חמישה סימנים (א) ארבע רגלים. (ב) וארבע כנפים. (ג) וקרצולים. (ד) וכנפיו חופין את רובו. (ה) ראשו קצר.

וזהו החילוק בין שני החכמים הללו אם יש לחגבים ארבעה סימני טהרה או חמישה.

רשון וניפול

בדברי תנא דבי רב לעיל מבואר, ש"סְלָעִים" זה רשון. ו"חַרְגוּל" זה ניפול. ולעומת זאת, בדברי תנא דבי רבי ישמעאל מבואר, ש"סְלָעִים" זה ניפול. ו"חַרְגוּל" זה רשון.

	סְלָעִים	חַרְגוּל
תנא דבי רב	רשון	ניפול
תנא דבי רבי ישמעאל	ניפול	רשון

וביארו, שאין כאן מחלוקת מהו סלעם ומהו חרגול. ולדברי הכל, סלעם זה אותו אחד שאין לו זנב, והחרגול זה אותו אחד שיש לו זנב. אלא שבמקומו של תנא דבי רב היו קוראים לסלעם רשון, ולחרגול ניפול. ובמקומו של תנא דבי רבי ישמעאל היו קוראים לסלעם ניפול, ולחרגול רשון.

האם החגבים טעונים שחיטה

כתב רש"י בשם הלכות גדולות, שחגבים הללו אין טעונים שחיטה, שהרי אחר דגים הזכירם הכתוב בסוף העניין, "זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים וכלל נפש השרצת על הארץ" (ויקרא י"א מ"ו). שכך הכתוב נדרש, "זאת תורת הבהמה", כמשמעו. "והעוף", כמשמעו, עוף ולא שרץ העוף, דהיינו מינים קטנים. "וכל נפש החיה הרמשת במים", אלו דגים. "וכלל נפש השרצת על הארץ", אלו חגבים.

[ויקרא י"א ט"י-י"ב] אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמַיִם כָּל אֲשֶׁר לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמַיִם בְּיַמִּים וּבְנַחְלִים אֹתָם תֹאכְלוּ. וְכָל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּיַמִּים וּבְנַחְלִים מִכָּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בְּמַיִם שֶׁקָּץ הֵם לָכֶם. וְשֶׁקָּץ יִהְיֶה לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֵת נְבִלָתָם תִּשְׂקְצוּ. כָּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמַיִם שֶׁקָּץ הוּא לָכֶם.

[דברים י"ד ט"י-י"ג] אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמַיִם כָּל אֲשֶׁר לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תֹאכְלוּ. וְכָל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טָמֵא הוּא לָכֶם.

סימני טהרה של בעלי חיים שבמים

לדברי תנא קמא במשנתנו, בעלי חיים שבמים, אלו הם סימני טהרתם, **"כל אשר לו סנפיר וקשקשת"**, כלומר כל

שיש לו לכל הפחות סנפיר אחד, וקשקשת אחת, הרי זה

טהור, ומותר לאכילה.

ורבי יהודה אומר, שצריך שיהיה לו לכל הפחות שני קשקשים, וסנפיר אחד.

וביארנו במשנתנו, שקשקשים הם הקליפות הקטנות והדקות הצמודות לגוף הדג, שהן קבועות בגופו של הדג כעין לבוש לעורו, ואינו יכול להזיז אותם הנה והנה, [ורק אחר יכול להזיזם]. וסנפירים הם מה שהדג מניע, ושט על ידם.

סימנים שאינם קיימים בו תמיד

דג שבעודו קטן אין לו סימני טהרה, כלומר אין לו סנפיר וקשקשת, אך כשיגדל יהיו בו, כגון הסולתנית [=טונה] והעפיען, הרי זה טהור גם בקטנותו.

וכן דג שיש בו סימני טהרה כשהוא במים ואך כשיוציאו אותו מן המים הם נושרים ממנו, כגון אקונס, ואפונס, כספתיאס, ואכספטיאס, ואטונס [כולם שמות דגים בלשון פרס], הרי זה טהור גם אחרי שהם נושרים.

בירור בסימן אחד

במסכת נידה מבואר, שיתכן שיהיה דג שיהיה בו סנפיר בלבד ולא קשקשת. אך לא יתכן שיהיה דג שיהיה בו קשקשת בלבד ולא סנפיר. ואם כן, כדי לדעת אם דג טהור, **די לברר אם יש בו קשקשת, שמאחר שיש לו קשקשת, בוודאי יש לו גם סנפיר.**

והקשו על כך, אם כן הוא, שדי בסימן של קשקשת לברר את טהרתו, וסימן של סנפיר אינו מעלה כלל, שהרי דג טמא גם יש לו סנפיר. **אם כן די היה לכתוב, "כל אֶשֶׁר לו**

קְשָׁקֶשֶׁת", בלא להזכיר את הסנפיר, ולמה נאמר

"כל אֶשֶׁר לו סְנַפִּיר וְקְשָׁקֶשֶׁת".

ותירצו, שאם היה נאמר רק "כל אֶשֶׁר לו קְשָׁקֶשֶׁת", לא היינו יודעים מהי הקשקשת, והיינו עלולים לטעות לומר שהכוונה לסנפיר, והיינו מכשירים דג טמא, שיש לו סנפיר ולא קשקשת. אך עכשיו שנאמר, "כל אֶשֶׁר לו סְנַפִּיר וְקְשָׁקֶשֶׁת" אי אפשר לבוא לטעות זו כי בוודאי אחד מהם הוא הקשקשת.

אך דחו זאת, שכן עניין זה שקשקשת היא הלבוש הקבוע בדג, ניתן ללומדו מהכתוב, "וְשָׂרְיוֹן קְשָׁקְשִׁים הוא לְבוּשׁ" (שמואל א' י"ז ה'), בו מבואר שהקשקשת היא מעין לבוש, ואין זה הסנפיר, ואם כן גם אם היה כתוב רק "כל אֶשֶׁר לו קְשָׁקֶשֶׁת", היינו יודעים שהכוונה לקשקשת, ולא לסנפיר.

ותירץ רבי אבהו, וכן שנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, שאמנם ללמדנו מה הם הטהורים, די היה לכתוב "כל אֶשֶׁר לו קְשָׁקֶשֶׁת", ולא היינו טועים מה היא, והסיבה שנאמר, "כל אֶשֶׁר לו סְנַפִּיר וְקְשָׁקֶשֶׁת", **משום "יגדיל תורה ויאדיר"** (ישעיה מ"ב כ"א).

עשה ולא תעשה

שני כתובים נאמרו **בחיות המים**. (א) "אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקְשָׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם בַּמַּיִם וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹאכְלוּ". (ב) "וְכָל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סְנַפִּיר וְקְשָׁקֶשֶׁת כֹּו שֶׁקֶץ הֵם לָכֶם. וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֵת נַבְלָתָם תִּשְׂקֹצוּ".

וכדי שנדע אלו מותרים ואלו אסורים, די היה לכתוב את אחד הכתובים הללו. ולמה נכתבו שניהם? ללמדנו שיש באכילתם עשה ולא תעשה, **כלומר האוכל דגים טמאים עובר בשני דברים.**

(א) **מבטל מצוות עשה**. "אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקְשָׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם בַּמַּיִם וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹאכְלוּ", **את הטהורים תאכלו, ולא את הטמאים.**

(ב) **עובר באיסור בלא תעשה**, "מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ".

הגדלים במי בורות מותרים בלא סימני טהרה

בעניין היתר אכילת, "כל אשר לו סנפיר וקשקשת", לכאורה ישנה כפילות, "אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקְשָׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם בַּמַּיִם וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹאכְלוּ".

וביארנו, ששני עניינים נאמרו בכתוב הזה :

(א) "אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם", **ואפילו אין לו סנפיר וקשקשת**, והכתוב הזה בא להתיר את הגדלים במים הנתונים במקומות הדומים לכלים, שאינם ימים ונחלים, כגון במי בורות שיחין ומערות, שהם מותרים גם בלא סנפיר וקשקשת, ולכן מותר לאדם לשחות ולשתות ממקומות אלו, ואינו צריך לחוש לתולעים ושרצים הגדלים בהם.

ולהלן יתבאר בעזה"י, שיש כתוב אחר, בו מבואר, שאותם הגדלים במים שבכלים ממש, מותרים בלא סנפיר וקשקשת, והכתוב הזה בא ללמד, שלא רק הגדלים במים שבכלים ממש דינם כן, אלא גם הגדלים בשאר מקומות הדומים לכלים.

(ב) "כל אֶשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקְשָׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם בַּמַּיִם וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹאכְלוּ", הכתוב הזה בא להתיר בסימני טהרה בלבד, והוא מדבר באותם הגדלים בימים ובנחלים, שהם מותרים באכילה רק כשיש להם סימני טהרה.

הגדלים במים שבכלים מותרים בלא סימני טהרה

נתבאר, שהכתוב "אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם", בא להתיר את הגדלים במי בורות, גם כשאין בהם סימני טהרה. ואמנם אם היה הכתוב הזה לבדו מתיר בלא סימני טהרה, לא היה לנו להתיר אלא את הגדלים במי כלים, אך

מאחר שכתוב אחר כבר מתיר את הגדלים במי כלים, הכתוב הנ"ל בא להתיר גם את הגדלים במי בורות. ולהלן יתבאר בעזה"י מהיכן יש ללמוד שהגדלים במי כלים טהורים בלא סימני טהרה.

ואמרו שעניין זה, שהגדלים במי כלים מותרים בלא סימני טהרה, נוכל ללומדו ממשמעות הכתוב הנ"ל, שכך הכתוב מסיים, "כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכְלוּ", ומשמע, שדווקא אותם הגדלים בימים ובנחלים זקוקים לסימני טהרה, אבל אחרים טהורים בלא כל סימן.

ואמרו לדחות זאת, כי ניתן לומר גם להיפך, אותם הגדלים בימים ובנחלים מועיל להם סימני טהרה לטהרם, אבל אחרים כגון הגדלים במי כלים, לא יועיל להם שום סימן לטהר אותם.

אך יישבו זאת ואמרו, מאחר שגם בכתוב הבא לאסור, [וְכֹל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שְׂרָץ הַיָּמִים וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּיָּמִים שְׂקָץ הֵם לָכֵם] (ויקרא י"א ט), נאמר שלא לאכול את שאין לו סימנים טהרה, והגביל הכתוב ואמר "בימים ובנחלים", את האיסור הגביל, לומר אותם שבימים ובנחלים לא תאכלו בלא סימני טהרה, אבל אחרים כגון הגדלים במים שבכלים תוכלו לאכול.

למה הוצרכו שני כתובים

נתבאר שמהכתוב, "כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכְלוּ" למדנו, שדווקא אותם הגדלים בימים ובנחלים זקוקים לסימני טהרה, אבל הגדלים במים שבכלים, טהורים בלא סימן. והכתוב "אֵת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּיָּמִים" בא ללמד, שלא רק הגדלים במים שבכלים ממש מותרים בלא סימן, אלא גם הגדלים במי בורות, מותרים בלא סימן.

והקשו, למה הוצרכו לכך שני כתובים, הלא לכאורה נוכל ללמוד הכל מהכתוב, "כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכְלוּ", שכן יש לדורשו בכלל ופרט, "כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים" כלל הוא, לומר הכל זקוקים לסימני טהרה, "בַּיָּמִים וּבַנְּחָלִים" פרט הוא, לומר רק אותם שבימים ובנחלים זקוקים לסימני טהרה, וכלל פרט אין לך אלא מה שבפרט, וכל השאר, כגון הגדלים במי כלים ובמי בורות ובעיצין וחריצין, כולם מותרים בלא סימני טהרה.

ותירצו שאם מהכתוב הזה לבדו, יש לנו לדורשו בכלל ופרט וכלל, שכן נאמרו בו שני כללות. (א) "כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת" בכל מקום שגדל. (ב) "בַּיָּמִים" גם כן כולל כל מים. ואף ששני כללות אלו סמוכים זה לזה לפני הפרט "בַּיָּמִים וּבַנְּחָלִים", כבר אמר רבינא בשם בני מערבא, כל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכין זה לזה, הטל פרט ביניהם, ודונם בכלל ופרט וכלל.

ואם כן לא נוכל לדרוש את הכתוב בכלל ופרט, לומר אין לך אלא מה שבפרט, אלא בכלל ופרט וכלל, וכל שהוא כעין הפרט הרי הוא בכלל הכתוב, ונאמר שכל הגדל במים שהם בקרקע כמי ימים ונחלים זקוק לסימני טהרה, ואין יוצא מכלל זה אלא הגדלים במים שבכלים.

אבל עכשיו שנאמר הכתוב הנוסף, למדו ממנו שגם הגדל במי בורות אינו זקוק לסימני טהרה, ואין לרבות מכעין הכלל אלא את הגדל במים נובעים.

דף ס"ז

ולדעת רבי ישמעאל, כל מקום שנאמר דרך כלל ודרך פרט, אין הכתוב נדרש בכלל ופרט כמבואר לעיל, אלא הוא נדרש בריבוי ומיעוט.

ההבדל בין דרשת ריבוי ומיעוט לבין דרשת כלל ופרט, שבדרשת כלל ופרט אנו אומרים שהפרט הוא פירושו של הכלל ולכן אין בכלל אלא מה שבפרט ואפילו דבר אחר הדומה לפרט אינו בכלל הדין וכשנאמר אחר הפרט כלל שני הרי זה מועיל להביא גם שאר דברים כעין הפרט. אבל בדרשת ריבוי ומיעוט אין המיעוט פירושו של הריבוי אלא הריבוי מביא הכל והמיעוט אומר להוציא מהריבוי שלא יהיה הכל אלא הדומים למיעוט ונמצא בלא ריבוי שני למדנו כל הדומה לפרט וכשנאמר ריבוי שני אז הכל בכלל ואין המיעוט מוציא אלא מה שאינו דומה לו כלל.

ואם כן לדעת רבי ישמעאל יש לנו לדרוש את הכתוב כאן בריבוי ומיעוט וריבוי, ונמצא הגדלים בכל מים זקוקים לסימני טהרה, חוץ מהגדלים במים שבכלים, שכלל אינם דומים למיעוט "ימים ונחלים", והם לבדם אינם זקוקים לסימני טהרה. והכתוב הנוסף "אֵת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּיָּמִים" בא להתיר גם את הגדלים במי בורות.

ומכל מקום, לדברי הכל, הגדלים במי בורות, הם לבדם נידונים כגדלים במי כלים, ואינם זקוקים לסימני טהרה, אבל הגדלים בחריצין ונעיצין, שהמים זורמים בהם, זקוקים לסימני טהרה, כאותם הגדלים בנחלים. וטעם הדבר, כמו ששנה מתתיה בר יהודה, מה ראית לרבות בורות שיחין ומערות להיתר, ולהוציא חריצין ונעיצין לאיסור? מרבה אני בורות שיחין ומערות שהן עצורים ככלים, כלומר שאין להם מוצא ומבוא, אלא עצורין ככלים, ואינם דומים כלל לנחלים, ומוציא אני חריצין ונעיצין, שאין עצורין ככלים.

סתום ומפורש

נתבאר, ששני כתובים מתירים בלא סנפיר וקשקשת, מהאחד למדנו שהגדלים במים שבכלים מותרים בלא סנפיר וקשקשת, ומהשני למדנו שגם הגדלים במי שבבורות מותרים בלא סנפיר וקשקשת. אחד מהכתובים מלמד זאת בכלל ופרט וכלל, והוא נחשב כמפורש, כלומר ההיתר שבו מפורש יותר. והאחד מלמד זאת ממשמעות הכתוב, והוא נחשב כסתום, שאין ההיתר שבו מפורש.

ונחלקו רב אחא ורבינא, מהו הכתוב הנחשב מפורש.

ואחד מהם אומר, שהכתוב הנחשב מפורש הוא הכתוב **"כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּיָמִים בְּיָמִים וּבְנִחְלִים אֹתָם תֹּאכְלוּ"**, המדבר בהיתר אכילת אותם שיש בהם סימני טהרה, ודווקא בגדלים בימים ובנחלים מצריך סימני טהרה. אבל הגדלים בשאר מקומות, אין זקוקים לסימני טהרה.

ואחד מהם אומר, שהכתוב הנחשב מפורש, הוא הכתוב **"וְכֹל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּיָמִים וּבְנִחְלִים מִכָּל שְׂרָץ הַמַּיִם וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בְּיָמִים שְׂקָץ הֵם לָכֵם"**, המדבר באיסור אכילת אותם שאין בהם סימני טהרה, ודווקא כשגדלים בימים ובנחלים אוסר בלא סימני טהרה. אבל הגדלים בשאר מקומות, אין אסורים בלא סימני טהרה.

תולעים שגדלו בכלים ויצאו

שכר של תמרים, מצויים בו תולעים, ורגילים לסננו, על ידי ששופכים אותו מכלי לכלי, ונותנים על פי הכלי התחתון עצים דקים כעין מסננת, והתולעים נעצרים בעצים הדקים, וניכרים שם, ומשליכים אותם משם מיד, ואינם יורדים עם השכר לכלי התחתון.

ואמר רב הונא, שבלילה אין לעשות דבר זה, כי אם תיפול תולעת על העצים הדקים, לא יראנה, ומשם תחזור ותיפול לכלי התחתון, וכשיראה אותה מחר בשכר, יהיה סבור שהיא תולעת שגדלה בשכר, ולא יצאה ממנו, ומותרת כדין הגדלים במים שבכלים, ולא ידע שכבר יצאה מהכלי, ונאסרה, שכל שיצאה מהמים שגדלה בהם, נידונית כשרץ הארץ, ובאה לכלל איסור **"וְכָל הַשְּׂרָץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ שְׂקָץ הוּא לֹא יֵאָכֵל"** (ויקרא י"א מ"א).

ודווקא באופן הזה, שיצאה מהשכר על ידי סינון, היא נאסרת, אבל כל זמן שהיא בכלי, גם אם עלתה מעט על הדפנות חוץ לשכר, וחזרה לשכר, אינה נאסרת, ועדיין היא נידונית כמי שלא יצאה מהמים שגדלה בהם, שכל שהיא הולכת בכלי כדרכה, נחשבת כמי שלא יצאה ממנו.

וראיה לדבר, ממה ששינו, שבורות שיחין ומערות שוחה ושותה מהן ואינו נמנע מחמת התולעים שבהם, ואין לו לחוש שמא התולעים שבהם יצאו ונכנסו, שכל שיצאו מעצמם כדרכם ונכנסו, אין זה נחשב שפרשו ממקומם.

וכן שינו בברייתא, כל השרץ השורץ על הארץ, לרבות יבחושין [=יתושים דקים הנמצאים במרתפות של יין], שסיננו. מבואר שדווקא כשסיננו הם נאסרים אבל לא סיננו לא נאסרים.

תולעים שבקישוא

אמר שמואל, **תולעים שגדלו בקישות בעודה מחוברת לארץ, אף על פי שהם גדלים במים שבקישות, מאחר שהקישות עצמה מחוברת לארץ, הם נידוניים כשרץ השורץ על הארץ, ואסורים. אבל גדלו בה אחר שנתלשה, הרי הם כגדלים במים שבכלים, ומותרים.**

ואמרו לסייע לדבריו, מסתירת ברייתות, באחת מבואר שאותם הגדלים במיני פירות, אסורים, ובאחת מבואר, שהם מותרים. ולכאורה היישוב של הברייתות הוא שכשגדלו בפירות בעודם מחוברים לאילן, הם אסורים, וכשגדלו בהם אחר שנתלשו, הם מותרים, כדרכי שמואל.

אך דחו ראיה זו, ואמרו, שאת הברייתות ניתן ליישב באופן אחר, הברייתא האוסרת, מדברת בתולעים שגדלו בעץ עצמו [וכן משמע מלשון אותה ברייתא], והברייתא המתירה במדברת בתולעים גדלו בפירות, ואפשר שתולעים אלו מותרים גם כשגדלו בפירות בעודם מחוברים לאילן.

כמה ספיקות בגדלה בפרי ויצאה

נתבאר שתולעת שגדלה בפרי אחר שנתלש, נידונית כתולעת הגדלה במים שבכלים, ומותרת בלא סימני טהרה, ובתנאי שלא יצאה מהפרי, אבל יצאה מהפרי, באה לכלל שרץ השורץ על הארץ ואסורה.

ונסתפק רב יוסף בכמה אופנים כיצד היא נידונית:

א. יצאה מהפרי ומתה בנפילתה, בכך שיצאה חוץ לפרי די כדי שתיחשב כשרץ השורץ על הארץ, ואסורה, או שאינה באה לכלל שרץ השורץ על הארץ אלא כשיצאה לארץ כשהיא בחיים, שהלכה על הארץ, [שורץ לשון רוחש ומנענע], וזו שלא הלכה על הארץ, לא באה לכלל, ומותרת, כמי שגדלה במים שבכלי.

ב. אם נאמר שעצם יציאתה מהפרי אוסרת אותה, אף אם לא הלכה על הארץ, עדיין יש להסתפק, מה הדין אם יצאה מקצת ממנה, האם די בכך להחשיבה כשרץ הארץ, ואסורה, או אינה שרץ הארץ עד שתצא כולה.

ג. אם נאמר לאידך גיסא, שכשמתה ביציאתה אינה באה לכלל שרץ הארץ, ורק כשיצאה חיה מהפרי היא נאסרת, עדיין יש להסתפק מה הדין כשתפס אותה ביציאתה באויר קודם שהגיעה לארץ ואכלה, האם רק כשהיא מגיעה לארץ ממש היא באה לכלל שרץ השורץ על הארץ, וקודם לכן היא מותרת, או משעת יציאתה מהפרי בחיים, כיון שראויה לרוחש בארץ, באה לכלל שרץ השורץ על הארץ, ואסורה.

ועלו ספיקות אלו בתיקו.

ורב אשי גם כן נסתפק בזה כמה ספיקות:

א. לגג תמרה מהו. כלומר, גדלה תולעת בתוכו של פרי אחר שנתלש, ואחר כך עלתה מתוכו לגגו, כלומר לקליפתו, האם הקליפה נחשבת כדבר אחר, ונמצא שיצאה ממקומה למקום אחר, ובאה לכלל שרץ השורץ על הארץ, ואסורה, או עדיין נחשבת היא כבתוך הפרי, ומותרת.

ב. לגג גרעיניתה מהו. כלומר, אם נאמר שקליפה ופרי שני

דברים הם, והגדלה בפרי ויוצאת לקליפה נאסרת, עדיין יש להסתפק מה הדין כשגדלה בגרעין, ויצאה לקליפת הגרעין, האם גם קליפת הגרעין נחשבת כדבר אחר מתוכו ונאסרת או עדיין נחשבת היא כבתוך הגרעין, ומותרת.

ג. מתמרה לתמרה מהו. כלומר, אם נאמר שבאופנים הקודמים היא מותרת, עדיין יש להסתפק מה הדין כשגדלה בפרי אחד, ויצאה ממנו לפרי אחר סמוך לו, האם מאחר שלא יצאה לאויר העולם, היא מותרת, או מאחר שיצאה ממקומה הראשון, היא נאסרת.

ועלו גם ספיקות אלו בתיקו.

קוקיאני

קוקיאני הם תולעים הנמצאים בכבד ובריאה, ונחלקו כאן בגמרא מה דינם.

ללשון ראשון בגמרא, דעת רב ששת בריה דרב אידי, שתולעים אלו אסורים, משום שלא גדלו בתוך הבהמה, אלא מבחוץ הגיעו, שבלעה אותם הבהמה עם האוכל שלה, ואם כן, תחילת שריצתם בארץ, והרי הם בכלל שרץ השורץ על הארץ.

ורב ששת לא הסכים עם הדברים הללו, כי אמר, אם באו עם האוכל, היו צריכים להימצא במקום הריעי, כלומר במעיים, מקום הוצאת הצואה, ולא בכבד ובריאה.

וללשון שני בגמרא, דעת רב ששת בריה דרב אידי, שתולעים אלו מותרים, משום שגדלו בתוך הבהמה, והרי הם כגדלים במים שבכלים, שמותרים בלא סימני טהרה.

ורב ששת אמר שבוודאי כן הוא, כי אם באו עם האוכל, היו צריכים להימצא במקום הריעי, כלומר במעיים, מקום הוצאת הצואה, ולא בכבד ובריאה.

וההלכה כלשון ראשון, שתולעים אלו אסורים, כי באו מבחוץ, אך לא עם האוכל הם באים, [כי אז היו צריכים להימצא במעיים], אלא דרך חוטם הבהמה הם נכנסים כשהיא ישנה, ובאים דרך הקנה עד הריאה, ומשם עוברים דרך עקלקלה עד הכבד.

תולעים הנמצאים בין עור לבשר

תולעים הנמצאים הנמצאים בין עור לבשר כשמפשיטים את העור, קרויים דרני. ואותם הנמצאים בבהמה בין העור לבשר, אסורים, כמו ששנינו, "וְאֵת נְבִלָתָם תִּשְׁקְצוּ" (ויקרא י"א י"א) לרבות דרני שבבהמה. אבל אותם הנמצאים בדגים בין העור לבשר, מותרים.

וביאר רבינא טעם החילוק, שבהמה היתר אכילה שלה בשחיטה הוא, וכל זמן שלא נשחטה, היא בכלל איסור אבר מן החי, וכן התולעים שבה שגדלו מבשרה, וכשנשחטת, השחיטה מועילה רק לבשרה, ולא לתולעים שבה, כי רק הבהמה עצמה נשחטה, ולא תולעים שבה, והרי הם באיסורם. מה שאין כן דגים, אין זקוקים לשחיטה להתירם, ובאסיפתם הם מותרים, ואם כן תולעים הגדלים בהם לא גדלו באיסור אבר מן החי והרי הם מותרים.

ואמרו, שרבינא אמר לאימו שתתן לו לאכול את התולעים שבדגים, אך לא תראה לו אותם, אלא תבליע אותם, שלא יקוץ [=יהא נגעל] באכילתם.

עוד מינים אסורים

אחר הכתוב האוסר את השרץ השורץ על הארץ, נאמר עוד, "כֹּל הוֹלֵךְ עַל גַּחֲוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל מְרֻבָּה רְגָלִים לְכֹל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי שֶׁקֶץ הֵם" (ויקרא י"א מ"ב), וביארו בברייתא מה הם המינים הללו:

"הוֹלֵךְ עַל גַּחֲוֹן" - זה נחש.

"כֹּל הוֹלֵךְ עַל גַּחֲוֹן" - לרבות השילשול [=תולעת ארוכה כנחש, והיא נמצאת באשפה], ואת הדומה לשילשול.

"עַל אַרְבַּע" - זה עקרב.

"וְכֹל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע" - לרבות את החיפושית ואת הדומה לחיפושית.

"מְרֻבָּה רְגָלִים" - זה נדל.

"עַד כָּל מְרֻבָּה רְגָלִים" - לרבות את הדומה, ואת הדומה לדומה.

לוינתן דג טהור הוא

תניא רבי יוסי בן דורמסקית אומר, לוינתן דג טהור הוא, שנאמר בו, "וְגִאָּוָה אֶפְיָקִי מְגִנִּים סָגוּר חוֹתֵם צָר" (איוב מ"א ז'), אלו קשקשים שבו, שהם סגורים סביבו בדוחק ומגינים עליו. וכן נאמר בו, "תִּחְתְּיוּ חֲדוּדֵי תְּרֵשׁ יִפְדֵּי חֲרוּץ עָלֵי טִיט" (איוב מ"א כ"ב), אלו סנפירים שהם חדים כחרס ועל ידם הוא שט. ואם כן יש לו סנפיר וקשקשת, והרי הוא טהור.

סליק פרק אלו טרפות

© כל הזכויות שמורות י.א.ה.

bekitsur1@gmail.com

[לרכישת ספרי בקיצור באתר אמזון](#)

[פתרון לבעלי חשבונות מוגבלים](#)